

‘Oogkleppen moeten af’

Onderzoeker pleit voor samenwerking waterschappen en archeologen

Onbekend maakt onbemind. De werelden van de archeologie en de waterschappen liggen vooralsnog mijlen ver van elkaar verwijderd. Niet als het aan Elina Hatzmann ligt, archeologe en bestuurslid van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. In haar onderzoek ‘Verwatering van Erfgoed’ pleit zij voor samenwerking tussen archeologen en waterbeheerders. Dat kan bijzonder veel voordelen opleveren, maar ook een hoop ellende besparen. Vooral wanneer het Verdrag van Valletta binnenkort wordt geïmplementeerd.

— Bina Ayar

Als een van de weinige mensen in Nederland heeft Hatzmann kennis van waterbeleid én archeologie. „Het probleem is alleen dat het belang van waterbeleid veel makkelijker is uit te leggen dan dat van het ‘archeologisch erfgoed’. Als je geen dijk bouwt in een risicovol gebied dan verdringen we, dat is een heel duidelijk causaal verband. Maar hoe bewijs je dat het archeologisch erfgoed bijdraagt aan een betere kwaliteit van de leefomgeving? Dat is al een stuk lastiger.”

— Veiligheid gaat voor, daar is de nog maar 25-jarige Hatzmann van overtuigd. ‘Toch mag er wel meer besef zijn van het belang van het erfgoed,’ zegt ze. ‘Als we niets doen gaat het erfgoed verloren, dat is wel ons collectieve geheugen.’ Het meeste van dat erfgoed zit in Nederland in de bodem. Aan de hand van de plaats van verkleuringen en andere resten, reconstrueren archeologen hele dorpen en steden uit de Prehistorie, de Romeinse tijd en de

Middeleeuwen. In de bodem is ook waar de waterschappen in beeld komen; als verstoorders wel te verstaan. ‘Alle activiteiten die in de bodem plaatsvinden zijn een bedreiging voor de archeologische kennis die daar ligt. Of dat nu het bouwen van huizen is of het aanleggen van een kanaal of dijk.’

— Om de onzichtbare schatten in de bodem te beschermen werd in 1992 het Verdrag van Valletta aangenomen, in de volksmond ‘Malta’ genoemd. Daarin wordt gesteld dat archeologisch erfgoed zo veel mogelijk in zijn oorspronkelijke context bewaard moet blijven, in vaktermen ‘behoud in situ’. Het is volgens het verdrag niet ethisch verantwoord om in één of twee generaties het hele bodemarchief op te graven. ‘Toekomstige generaties zullen waarschijnlijk veel betere technieken hebben, en ook andere onderzoeksvragen stellen. Als je het bodemarchief er in een keer uitjast, ontnem je volgende generaties de kans om onderzoek te doen.’

— Malta bepaalt daarom ook dat de verstoorder van de bodem betaalt. Die moet verplicht archeologisch onderzoek laten verrichten. De bepaling wordt binnenkort opgenomen in de Nederlandse wetgeving, via een wijziging van de Monumentenwet. ‘Op dit moment betaalt de verstoorder al, maar dat is vooral een kwestie van goede wil,’ wordt uitgelegd. ‘De staatssecretaris wil nog kijken wie moet betalen als kosten excessief worden, maar betalen wordt sowieso verplicht.’

— Hatzmann vindt dat nu al maatregelen nodig zijn. ‘Op dit moment wordt zonder vooraf onderzoek te doen naar archeologie gestart met projecten. Er hoeft maar een archeoloog in zijn vrije tijd langs te lopen, en het hele project kan stil komen te liggen. Dat kost natuurlijk tijd en geld.’ Dat het ontbreken van samenwerking nadelen heeft, blijkt ook uit de casestudie die ze deed in de Woudse Polder. Daar wilde het waterschap Delfland een waterberging realiseren. De dijk die daarvoor moest worden aangelegd

liep dwars door archeologisch interessante sites. De discussie die hierover ontstond heeft er voor gezorgd dat het project drie jaar vertraging op heeft gelopen. Het waterschap heeft inmiddels besloten de dijk om de vindplaatsen heen te leggen. ‘Het is natuurlijk veel beter om voor je zo’n project start met een archeoloog te praten. Dat bespaart heel veel tijd en geld.’

— Het is niet de enige reden voor de onderzoeker om te pleiten voor integratie en interactie tussen archeologen en waterbeheerders. ‘Eigenlijk is samenwerking heel logisch. De waterschappen zijn de oudste besturen, en ze houden zich bezig met waterinrichtingsplannen. Ze kunnen heel veel van elkaar leren. Bovendien hebben de waterschappen als overheidsinstanties een verantwoordelijkheid naar de burger toe.’ Die is de laatste jaren bijzonder geïnteresseerd in wat zich vroeger afspeelde in de eigen wijk of stad. ‘Kijk maar naar de interesse voor de boot die in Woerden is opgegraven, daar zijn 28.000 mensen op afgekomen. In een

steeds groter wordende wereld neemt de belangstelling voor de eigen leefomgeving toe. Als je weet wat zich hier 500 jaar geleden afspeelde verandert de manier waarop je je omgeving beleeft, het draagt inderdaad bij aan een hogere levenskwaliteit.’

— Als de waterschappen aan archeologie zouden doen, dan kan dat alleen maar bijdragen tot meer draagvlak voor het werk van de instanties, denkt Hatzmann. ‘Het is ook geen onwil van de waterschappen. Ik merk in het bestuur dat iedereen het heel interessant en leuk vindt. Alleen beseffen ze niet dat ook zij er mee te maken hebben, het is een ver van mijn bed show. Er is een tendens om gewoon maar te bouwen en als er iets gevonden wordt dat stil te houden.’ Toch is het niet alleen aan de waterschappen om het contact te leggen. Ook haar collega-archeologen zouden wat haar betreft meer naar buiten moeten treden en zich moeten verdiepen in de standpunten van de waterschappen. ‘Ik kan me voorstellen dat de waterschappen niet die archeologische

kennis in huis hebben. De archeologische markt zou daar op in kunnen spelen door die aan te bieden.’

— Zelf is Hatzmann al betrokken bij een onderzoek van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) en de Vrije Universiteit Amsterdam naar de visie van waterschappen en de technische mogelijkheden voor samenwerking, bijvoorbeeld op het gebied van waterpeilbesluiten. Het onderzoek is volgens haar een eerste stap naar meer openheid en betrokkenheid bij elkaars werk. ‘Als beide partijen met oogkleppen op bij hun eigen standpunt blijven, komen we nergens. Als we samenwerken, levert dat in meer dan één opzicht winst op.’

— Voor meer informatie over Malta: www.sna.nl

